

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisen selonteon kuva koulutusjärjestelmän muutostarpeista on varsin tarkkanäköinen ja monipuolinen. Esimerkiksi aloituspaikkojen määrän ja koulussektorien yhteistyön lisäämistä sekä tutkintorakenteiden joustavoittamista koskevat tavoitteet ovat hyviä ja linjassa jo meneillään olevan kehityksen kanssa. Paikoitellen linjaukset ovat kuitenkin melko varovaisia ja jo olemassa olevien rakenteiden pysyvyyttä tukevia. Esimerkiksi mahdollisuutta yksityisten koulutuksen järjestäjien aikaisempaa suurempaan hyödyntämiseen koulutustarjonnassa tai koulussektorien yhdistämiseen toisen ja kolmannen asteen koulutuksessa ei nosteta selvästi esille. Monien jo pidemmän aikaa Suomen koulutusjärjestelmässä näkyvillä olleiden ongelmien, kuten koulutustaustan periytyminen ja alueellisten saatavuusongelmien, ratkaiseminen voi kuitenkin edellyttää kunnianhimoisia rakenteellisia uudistuksia.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

S. 11: ”Opintopolulla eteneminen ja oppimistulokset eivät riipu sukupuolesta, perhe- tai kulttuuritaustasta tai asuinpaikasta.”

Tavoitteen muotoilu on hieman epärealistinen. Edellä mainitut tekijät tulevat aina jossain määrin ohjaamaan koulutuksellisia valintoja ja tulemia. Ei ole yksiselitteisesti huono asia, että korkean koulutuksen hankkineet vanhemmat pystyvät hyödyntämään inhimillistä pääomaa vanhemmuudessa ja parantamaan lastensa oppimistuloksia. Tämä pikemminkin kuvastaa koulutuksen ja inhimillisen pääoman yhteiskunnallista arvoa ja antaa motivaatiota koulutuksen hyötyjen tarjoamiseen yhä useammalle perheelle (Suhonen ja Karhunen, Talous & Yhteiskunta 4/2020).

Järkevämpi muotoilu voisi olla: ”Opintopolulla eteneminen ja oppimistulokset riippuvat enenevässä määrin yksilöiden omista kyvyistä, haluista ja ponnistelusta, eivätkä sukupuoli, perhe- tai kulttuuritausta tai asuinpaikka asetu esteeksi opintotavoitteiden saavuttamiselle.”

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

S. 19: Sitoutuminen palvelujen säilyttämiseen pääosin julkisesti tuotettuina voi osoittautua ongelmalliseksi pitkällä aikavälillä. Palvelujen laadun, kustannustehokkuuden ja saatavuuden parantamiseksi mahdollisuus yksityisten tarjoajien laajaankin hyödyntämiseen olisi hyvä pitää avoinna. Tutkimustieto koulutusmarkkinoiden kilpailua avaavista palvelusetelijärjestelmistä on lisääntynyt huomattavasti viime vuosikymmeninä ja tulee lisääntymään edelleen. Epplen, Romanon ja Urquiolan (Journal of Economic Literature 2017) kirjallisuuskatsauksen mukaan ymmärrys on lisääntynyt siitä, miten järjestelmien haitallisia vaikutuksia (koulujen segregatio) voidaan rajoittaa ja samalla hyötyä kilpailusta mm. paremman koulutuksen laadun muodossa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

S. 25: Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välisten raja-aitojen vähentäminen ja tutkintorakenteiden joustavoittaminen ovat tärkeitä tavoitteita, ja onnistuessaan nämä voisivat vähentää esimerkiksi toisen asteen nivelvaiheessa tehtyjen valintojen riippuvuutta perhetaustasta, opintojen keskeyttämistä ja parantaa koulutuksen työmarkkinarelevanssia. Ei tulisi myöskään poissulkea mahdollisuutta, että tulevaisuudessa toiselle asteelle hakevien ei enää tarvitsisi valita joko yleissivistävää tai ammatillista koulutusta, vaan valinnan koulutuksen sisällöstä voisi tehdä joustavasti opintojen kuluessa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

S. 33: Duaalirakenteen toimivuutta tulisi myös tarkastella mahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta. Korkeakoulusektorien välillä havaitaan esim. varsin selvää segregatiota vanhempien koulutustaustan mukaisesti (Heiskala, Erola ja Kilpi-Jakonen, European Sociological Review 2020), ja alueelliset erot yliopistokoulutuksen saavutettavuudessa ovat merkittävät. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla on yliopisto-opiskelijoihin nähden oleellisesti heikompi pääsy ylempään korkea-asteen koulutukseen ja tutkijakoulutukseen, mikä ei olisi monissa tapauksissa välttämätöntä. Monilla esim. kaupallisilla ja teknillisillä aloilla on realistiset mahdollisuudet duaalimallin purkamiseen tulevaisuudessa (Suhonen, Talous & Yhteiskunta 4/2020).

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

**Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat**

-

Suhonen Tuomo
Palkansaajien tutkimuslaitos